

11. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1. ÜNİTE ÖZETİ 24-25

EDEBİYAT- HAYAT İLİŞKİSİ

- ♣ Toplumun hayatıyla ilgili birçok ayrıntı edebî esere yansır çünkü eseri meydana getiren yazar, içinde yaşadığı toplumun çok iyi gözlem yapabilen, hissedebilen bir parçasıdır ve toplumda yaşananlardan etkilendiği için her durumu eserlerine yansıtır.
- ♣ XIX. yüzyılda Osmanlı toplumunda Batılı yaşam biçimine yönelmenin sonucu olarak Batı'nın bilim, sanat gibi olumlu değerleri alınmaya başlanmış ancak bu değişimi yanlış anlayan bazı insanlar Batı'nın yaşam tarzına özenmiştir.
- ♣ Batılı gibi giyinmek ve yaşamak isteyen gençler, gösterişli bir hayatın peşine düşmüşlerdir. O dönemdeki bu hayat tarzını Recaizade Mahmut Ekrem, Araba Sevdası adlı romanına yansıtmıştır. Bihruz adındaki roman kahramanı arabayla gezmeyi, gösteriş yapmayı bir meziyet saymaktadır. Bu romanda görüleceği gibi edebî eser, toplumsal bir sorunu yansıtmaktadır çünkü edebiyat toplumun aynasıdır.
- ♣ Edebiyat, toplumu yansıttığı gibi topluma yön de verir.
- ♣ Edebî eserin hitap ettiği kitle okurdur.
- ♣ Okur ise edebî eserin ortaya çıktığı toplumu meydana getiren bireylerdir. Dolayısıyla bir edebî eseri okuyan yüzlerce okur, doğal olarak eserden etkilenir.
- ♣ Okurların eserden etkilenmesi, toplumun da etkilenmesi demektir. XX. yüzyılın başında Reşat Nuri Güntekin'in yazdığı Çalıkuşu adlı roman buna örnektir. Romanın kahramanı Feride, İstanbul'daki olanaklarını elinin tersiyle bir kenara iterek Anadolu'nun ücra yerlerinde öğretmenlik yapmaya başlayan bir gençtir. Romanın yayımlandığı dönemde romanı okuyan binlerce genç, öğretmen olmak için yetkili kurumlara başvurmuştur. Çalıkuşu örneğinde görüleceği gibi edebî eser, toplumu yönlendirir ve toplumsal hayattaki değişime katkıda bulunur.

EDEBÎ AKIMLAR

- ≈ "Edebî akım" terimi, tarihî süreç içerisinde; "meslek-i edebî", "edebî meslek", "edebiyat okulu", "yazın okulu", "edebî mektep", "edebiyat çığırını", "edebiyat akımı", "edebî cereyan" gibi belli başlı bazı adlarla anılagelmiştir.
- ≈ "Belli bir sanatkâr grubunun belli bir dönemde, müşterek dünya görüşü, estetik, sanat veya edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturdukları edebiyat hareketi; bu anlayış ve hareket çevresinde kaleme alınmış edebî eserlerin oluşturduğu bütündür."

- ≈ Edebiyat akımları, çeşitli sosyal, siyasî, ekonomik, kültürel olaylar ve bu olaylar çerçevesinde ortaya çıkan felsefi ve estetik yaklaşımlara bağlı olarak meydana gelir.
- ≈ Edebî akımların oluşmasında etkili olan unsurlar şu başlıklar hâlinde sıralanabilir: Toplumsal yapıdaki gelişme ve değişimler, Siyasal yönetim özellikleri, Dönemin felsefi anlayışları, Sanatçıların değişiklik istekleri
- ≈ Dünya edebiyatındaki akımlar kültürel ve siyasi açıdan güçlü olan Avrupa'da, özellikle Fransa'da ortaya çıkar. Türk edebiyatında XIX. yüzyıla kadar görülen etkilenmeler de Fransa kaynaklı olmuştur.
- ≈ Edebî akımlar, ortaya çıktıkları bölgelerdeki sosyal, siyasal ve kültürel hayatların bir sonucudur.

EDEBİYATIN SANAT AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ:

- ❖ İnsanlık tarihinde görülen siyasal, toplumsal, kültürel, ekonomik vb. olaylara bağlı değişimler, birtakım düşünce ve sanat adamlarını bir araya getirmiştir. Ortak anlayışla hareket eden bu insanlar, değişen toplumun düşünce ve sanat anlayışını şekillendirmiştir.
- ❖ Batı düşünce, edebiyat ve sanatındaki gelişmelerin temelinde eski Yunan ve Latin edebiyatı, hümanizm ve Rönesans vardır.
- ❖ Edebî eserler belli bir sanat anlayışı doğrultusunda yazılır.
- ❖ Aynı sanat anlayışı doğrultusundaki eserler toplamı da edebiyat ve sanat akımlarını oluşturur.
- ❖ Toplumsal hayatla siyasal, ekonomik, kültürel alanlarda görülen kimi olaylar ve gelişmeler, sanatçı ve düşünürleri bir araya getirerek bu kişilerin ortak bir anlayışla hareket etmelerine zemin hazırlar. Böylece sanatçı ve düşünürler toplumun sanat ve düşünce anlayışını şekillendirir, yönlendirirler. Edebiyatçılar da eserlerini bu anlayış doğrultusunda yazarlar. Yazılan eserlerin toplamı edebiyat ve sanat akımlarını oluşturur
- ❖ Klasisizm, romantizm, realizm, natüralizm, parnasizm, sembolizm başlıca edebiyat ve sanat akımlarındandır.
- ❖ Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı'nda bu sanat akımlarının etkiler görülmektedir.

EDEBÎ AKIMLAR

HÜMANİZM

Hümanizm, XIV. yüzyılda İtalya'da Latincenin Antik Roma tarzı edebiyat ürünlerinde kullanılmaya başlanmasıyla oluşan bir akımdır. İlk ürünlerini Dante ve Boccaccio'nun (Bokaço) ortaya koyduğu akım Avrupa'da hızla yayılmıştır. "insalcılık" anlamına gelen hümanizmin temelinde insan sevgisi vardır. Hümanistler antik edebiyatın izlerini halka göstermeye çalışmışlar, edebiyat ve sanatta estetik kaygıları önemsemişlerdir. Ayrıca hümanizm, daha sonra ortaya çıkan düşünce ve sanat akımlarını da beslemiştir.

KLASİZİZM

- XVII. yüzyılın ortalarında Fransa'da ortaya çıkmıştır.
- Eski Yunan ve Latin edebiyatları örnek alınmıştır.
- Akıl, sağduyu ve ahlak önemslenmiştir.
- İnsanın değişmeyen özellikleri konu edilmiştir.
- Konular tarihten ve mitolojiden alınmıştır.
- Eserlerin kahramanları soylulardan seçilmiştir.
- Dil ve anlatımda mükemmellik amaçlanmıştır.
- Kaba ve çirkin sözlere eserlerde yer verilmemiştir.
- Sanatçılar, eserlerinde kişiliklerini gizlemişlerdir.
- Daha çok tiyatro, şiir ve fabl türlerinde eserler verilmiştir.
- Akıma **akılcılık / kuralcılık** da denir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Corneille (Korney), Racine (Rasin), Moliere (Molyer), La Fontaine (La Fonten)

ROMANTİZM

- XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da ortaya çıkmıştır.
- Klasisizme tepki olarak doğmuştur.
- Duygu, coşku ve hayal önemslenmiştir.
- Din ve tabiata önem verilmiştir.
- Konular günlük hayattan ve millî tarihten alınmıştır.
- Sosyal çevre ve doğa betimlemeleri önemslenmiştir.
- Eserlerin kişileri toplumun her kesiminden seçilmiştir.
- Sanatçılar eserlerinde kişiliklerini gizlememişlerdir.
- Duygulu, şairane bir üslup tercih edilmiştir.
- Toplum için sanat ilkesi benimsenmiştir.
- Akıma **coşumculuk** da denir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Victor Hugo (Viktor Hügo), Goethe (Göte), Schiller (Şiller), Lamartine (Lamartin)

Türk Edebiyatında Klasisizm

Tanzimat Dönemi sanatçıları, Fransız edebiyatının klasisizme bağlı sanatçılarının eserlerini çevirdiklerinde bu akımdan etkilenmiş, kendi eserlerinde de yer yer bu akımın özelliklerini göstermişlerdir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Şinasi, Ahmet Vefik Paşa, Yusuf Kâmil Paşa

Türk Edebiyatında Romantizm

Tanzimat Dönemi sanatçılarının bazıları romantizm akımından etkilenmiştir. Sanatçılar, millî tarihten ve günlük hayattan yararlanarak toplum için sanat anlayışını benimsemişler, betimlemelere fazlaca yer vermişler, eserlerinde kişiliklerini gizlememişlerdir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Namık Kemal, A. Mithat Efendi, A. Hamit Tarhan

REALİZM

- XIX. yüzyılın ikinci yarısında romantizme tepki olarak doğmuştur.
- Duygu ve hayalden uzak durulmuştur.
- Gözleme büyük önem verilmiştir.
- Konular gerçek hayattan alınmıştır.
- Doğal ve toplumsal çevrenin betimlenmesi önemsenmiştir.
- İnsanın iç dünyasını yansıtması için mekân tasvirlerine önem verilmiştir.
- Toplumun her kesiminden kişilere yer verilmiştir.
- Sanatçılar, eserlerinde kişiliklerini gizlemişlerdir.
- Sağlam ve etkili bir dil, yalın bir üslup benimsenmiştir.
- Akıma **gerçekçilik** de denir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Balzac (Balzak), Stendhal, Dostoyevski, Mark Twain (Mark Tveyn)

NATÜRALİZM

- XIX. yüzyılın sonlarında oluşmuştur.
- Determinizmin edebiyata yansımalarıdır.
- Realizmin ileri aşaması olarak da kabul edilir.
- Doğanın anlatımında deneysel yöntemlerden yararlanılmıştır.
- İnsanın davranışlarının sosyal çevreye ve soya çekişme göre belirlendiği savunulmuştur.
- Toplum için sanat anlayışı benimsenmiştir.
- Toplumdan dışlanan kişilere eserlerde yer verilmiştir.
- Kahramanlar, ait oldukları çevrenin diline göre konuşurulmuştur.
- Sokağa ait dil, eserlerde kullanılmıştır.
- Akıma **doğalcılık** da denir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Emile Zola (Emil Zola), Guy de Maupassant (Giy dö Mopasan), Alphonse Daudet (Alfons Dode)

22:19

Türk Edebiyatında Realizm

Tanzimat'ın İkinci Dönemi'nden itibaren yazarlarımız realizmin kurallarına göre eser vermişlerdir. Servetifünun, Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemlerinde de birçok sanatçının eserinde realizmin etkileri görülür.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) R. Mahmut Ekrem, Halit Ziya Uşaklıgil, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sabahattin Ali

Türk Edebiyatında Natürallizm

Sanatçıyı bir bilim insanı, toplumu laboratuvar, kişileri de deney konusu gibi gören eser veren yazarlarımız, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurmuş ve kişileri seçtikleri çevreye göre konuşurarak bu akıma uygun eserler vermişlerdir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Nabizade Nazım, Hüseyin Rahmi Gürpınar

PARNASİZM

- XIX. yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkmıştır.
- Realizm akımının şiire yansımış biçimidir.
- Romantizme bir tepkidir.
- Duygu ve hayalin yerine gerçekler önemsenmiştir.
- Dış dünyanın betimlenmesi önemsenmiştir.
- Sanat için sanat anlayışı benimsenmiştir.
- Tarih ve yabancı, uzak ülkelerin güzellikleri ele alınmıştır.
- Şiirde biçim mükemmelliği amaçlanmıştır.
- Kelime seçimi, sıralanışı ve ahenk önemsenmiştir.
- Akıma **şiirde gerçekçilik** de denir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Theophile Gautier (Teofil Gotie), Banville (Banvil), Lisle (Lisl), Coppee (Kope)

SEMBOLİZM

- XIX. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da ortaya çıkmıştır.
- Parnasizme karşı oluşmuştur.
- Şiirde anlam kapalılığı savunulmuştur.
- Ahenge önem verilmiştir.
- Müzikalite önemsenmiştir.
- Lirizm ve hayale yer verilmiştir.
- Dış dünyanın insan üzerindeki etkisi sembollerle anlatılmıştır.
- Akıma **simgecilik** de denir.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Baudelaire (Bodler), Mallarmé (Malarme), Valéry (Valeri), Edgar Allan Poe (Edgır Elin Po) ★ 22.19

Türk Edebiyatında Parnasizm

Özellikle Servetifünun Dönemi'nde şairler biçim kusursuzluğunu ilke edinmişlerdir. Uzak veya egzotik yerlere yönelmişler, dış dünyanın betimlemesini yaparak parnasizme uygun şiirler yazmışlardır.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Cenap Şahabettin, Tevfik Fikret, Yahya Kemal Beyatlı

Türk Edebiyatında Sembolizm

"Şiir anlaşılacak için değil, hissedilmek içindir." görüşünü savunan şairler, biçim açısından kusursuz ve hayale dayalı lirik, karamsar şiirler yazmışlardır. Servetifünun Dönemi'nde, Fecriati topluluğunda ve Cumhuriyet Dönemi'nde sembolizm akımı etkili olmuştur. Türk şiirindeki saf şiir yöneliminde sembolizmin etkileri vardır.

Akımın bazı sanatçıları (soldan sağa) Ahmet Haşim, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dırnas